

СЕКЦІЯ 6 ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 332.33:504.03

Бобровська Н.В.*кандидат економічних наук,
асистент кафедри обліку й аудиту
Миколаївського національного аграрного університету***Заволока О.О.***магістр обліково-фінансового факультету
Миколаївського національного аграрного університету*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

У статті розглянуто основні теоретичні аспекти еколого-орієнтованого підходу у використанні земельних ресурсів. Обґрунтовано напрями еколого-орієнтованого розвитку аграрного сектора через оптимізацію використання земельних ресурсів. Представлено заходи щодо покращення використання земельних ресурсів з урахуванням можливостей щодо їх відновлення.

Ключові слова: земля, земельні ресурси, еколого-орієнтований підхід, раціональне використання, екологізація.

Бобровская Н.В., Заволока Е.А. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭКОЛОГО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ

В статье рассмотрены основные теоретические аспекты эколого-ориентированного подхода в использовании земельных ресурсов. Обоснованы направления эколого-ориентированного развития аграрного сектора через оптимизацию использования земельных ресурсов. Представлены мероприятия по улучшению использования земельных ресурсов с учетом возможностей по их восстановлению.

Ключевые слова: земля, земельные ресурсы, эколого-ориентированный подход, рациональное использование, экологизация.

Bobrovskaya N.V., Zavaloka O.O. THEORETICAL ASPECTS OF EKO-ORIENTED APPROACH TO LAND RESOURCES USAGE

In the article, it is researched basic theoretic aspects of eco-oriented approach of land resources usage. It is also substantiated areas of eco-oriented development of agrarian sector by optimization of land resources usage. It is presented events for improvement of land resources usage in consideration of possibilities of their innovation.

Keywords: land, land resources, eco-oriented approach, rational use, ekologization.

Постановка проблеми. Напрями еколого-орієнтованого розвитку мають розглядатися через оптимізацію природних ресурсів за видами в отриманні відповідних переваг для виробничої і соціальної інфраструктури. Раціональне використання земельних ресурсів ґрунтується на визначенні допустимих меж їх використання у напрямі досягнення рівня ощадного природокористування, що сприяє збереженню якісних ознак ресурсу і забезпеченню відносної стійкості екосистем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у напрям еколого-орієнтованого розвитку через оптимізацію використання природно-ресурсного потенціалу зроблено науковцями, з-поміж них: Н.В. Бобровська [2], О.М. Будзяк [1], О.М. Вишневіська [2], В.П. Гордієнко [3], С.І. Дорогунцов [5], В.К. Збарський [6], Б. Коммонер, П.І. Коренюк [7], Є.В. Мішенін [8], Т.М. Ратошнюк [9], П.Т. Саблук, М.Д. Руденко, А.М. Третяка [10], Г.І. Чогут [11]. Незважаючи на накопичені наукові здобутки у цій сфері, подальшої активізації потребують системні дослідження у висвітленні аспектів розвитку аграрного сектора у поєднанні соціальних, економічних і екологічних пріоритетів у контексті збереження екосистем для майбутніх поколінь.

Мета статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування еколого-орієнтованого підходу у використанні земельних ресурсів, обґрунтування напрями

ків еколого-орієнтованого розвитку аграрного сектора через оптимізацію використання земельних ресурсів, з урахуванням можливостей щодо їх відновлення.

Виклад основного матеріалу. Сучасні підходи інтенсивного використання територій (сільськогосподарських, міських та ін.) проявляються у вигляді обмежених земельних ділянок, у яких найбільш інтенсивно ведуться процеси зміни навколишнього природного середовища.

Земля є замкнутою системою, тому викиди, побутові і виробничі відходи, потрапляючи у навколишнє середовище, не зникають без сліду [2]. Земельні ресурси є первинним чинником виробництва продукції і предметом праці, фундаментом економіки країни [10].

На сучасному етапі розвитку в аграрному секторі відбувається поступове погіршення екологічної ситуації, що призводить до деградації земельних угідь. Це є наслідком отримання переважно економічних інтересів при використанні земельних ресурсів керівниками підприємств усіх форм власності. З метою покращення і запобігання втрати якісних властивостей землі потрібно визначити основні напрями взаємодії суспільства і природи, через соціальну відповідальність ведення бізнесу при використанні земельних ресурсів.

Одним із напрямів покращення земельних ресурсів є еколого-економічна ефективність використання як здатність отримати максимальний обсяг висо-

коякісної продукції при збереженні та відновленні природних властивостей ресурсів за видами, при мінімальних затратах. Для визначення такої ефективності необхідно враховувати систему показників, з-поміж них: валові збори та вихід продукції з 1 гектара; площа збирання сільськогосподарських культур; вартість валової продукції у розрахунку на площу угідь; рентабельність продукції, кількість внесення мінеральних та органічних добрив; частки одобреної площі мінеральними та органічними добривами; кореляція урожайності і стану ґрунтів, засоби стимуляції урожайності; витрати на меліоративно-екологічні заходи [4].

У наукових дослідженнях існують різні підходи у виділенні складових еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів. Основні з них представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Наукове обґрунтування вчених-економістів щодо підходів використання земельних ресурсів з урахуванням економічних і екологічних складових

П.І.Б. науковців	Підходи до складових еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів
В.І. Чогут	виділяє дві складові ефективності використання земель: економічну й екологічну. Екологічну ефективність науковець визначає як збереження природних характеристик і стійке функціонування агросистем, складовою яких є земля.
В.К. Збарський	визначає економічну ефективність як максимальне виробництво продукції, яке необхідне суспільству, за найменших витрат праці і ресурсів на її одиницю.
О.М. Будзак	Визначається коефіцієнт природно-виробничої ефективності, який розраховується через співвідношення фактичної та потенційної урожайності сільськогосподарських культур.
П.І. Коренюк	вказує на необхідність поєднання економічної та екологічної ефективності використання земельних ресурсів.
Є.В. Мішенін	земля як складова агроєкосистем підпорядковується екологічним законам, відповідно до них ефективність розглядається з економічним обґрунтуванням екологізації землеробства.
В.П. Гордієнко	розуміє як інтегральну економічну результативність використання земельних ресурсів у аграрному секторі економіки, скориговану на величину негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище.

Джерело: сформовано на основі опрацьованих літературних джерел [11; 6; 1; 7; 8; 3]

Отже, еколого-орієнтований підхід ефективності використання земельних ресурсів відображає відносини між людською діяльністю та природою у виробничому процесі сільськогосподарської продукції, з метою отримання якісної продукції і можливості відновлення природної родючості ґрунтів, дотримання екологічних вимог під час використання ресурсу.

Нині раціональне використання земельних ресурсів у країні значно менше порівняно із показниками у середньому по Європі. Це є слідством недотримання вимог ефективного природокористування у всіх сферах діяльності.

Таким чином, для використання земельних ресурсів з урахуванням екологічних пріоритетів і напрямів оптимізації пропонуються такі заходи:

– здійснення трансформації сільськогосподарського землекористування з метою скорочення площ сільськогосподарських угідь за рахунок малопродук-

тивних земель, силових територій, середньо-, сильнодеградованих ґрунтів, збільшення площі угідь біосферозахисного значення (лісів, кущів, полезахисних лісосмуг та ґрунтозахисних насаджень тощо);

– вилучення деградованих площ з економічного обігу на 10-20 років для відновлення родючості ґрунтового покриву;

– запровадження альтернативних систем землеробства, які передбачають отримання врожаїв за рахунок ресурсності та біологічної основи ґрунтів;

– удосконалення нормативно-правової бази у галузі охорони земель, збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів;

– розробка механізму і порядку фінансування заходів щодо поліпшення екологічного стану угідь;

– розробка і реалізація сучасних науково-технічних програм у сфері охорони земель, збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів на інноваційній основі із залученням світового досвіду;

– підготовка спеціалістів, надання кваліфікованої консультативної допомоги землекористувачам, які впроваджують заходи з охорони земель;

– запровадження екологічнобезпечних способів виробництва, використання ресурсозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій [9].

Надмірна розораність земельних угідь і екстенсивне використання призвело до загрозливого стану ґрунтозахисного покриву територій. Таким чином, біологічні особливості земельних ресурсів руйнуються через інтенсивний розвиток ерозії і, відповідно, продуктивний стан земель сільськогосподарського призначення погіршується [2].

Також небезпечною проблемою забруднення ґрунтів є викиди автомобільного транспорту. Найбільшим потужним джерелом забруднення ґрунтового покриву є великі комбінати кольорової металургії, засмічення і забруднення земель несанкціонованими звалищами промислових, побутових, сільськогосподарських та інших відходів виробництв і споживання.

Осушення боліт і заболочених угідь у Поліссі, створення переважно великих осушувальних систем, ігнорування еволюції природних геобіоценозів, ґрунтів і гідрологічних умов, а також прорахунки і порушення, допущені при їх проектуванні та будівництві, призвели до серйозного погіршення навколишнього природного середовища, завдало відчутних еколого-економічних втрат [5].

У збереженні і відновленні земельних ресурсів аграрного сектора й ефективності у реалізації природоохоронних заходів є необхідною умовою збереження навколишнього середовища і здійснюється відповідно до Конституції України, Земельного Кодексу України, Закону України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього середовища» та інших нормативно-правових актів. Тому головним завданням охорони земель є збереження екологічної цінності та якості земель, її біологічних особливостей.

Нині усі землевласники, землекористувачі та орендарі, незалежно від типу та способу використання землі, здійснюють роботи щодо захисту та підвищення якості земель за власні кошти. Вони самостійно відповідають за екологічний стан на своїй земельній ділянці та прилеглих територіях.

Висновки. У результаті дослідження обґрунтованих теоретичних аспектів еколого-орієнтованого підходу до використання земельних ресурсів та напрямів еколого-орієнтованого розвитку аграрного сектора через оптимізацію використання можливостей щодо їх відновлення можемо зробити підсумок, що економічні й екологічні аспекти використання

земельних ресурсів, повинні бути спрямовані на збереження біологічних особливостей природних ресурсів за видами з метою їх подальшого продуктивного використання. Тому раціональне і ефективне використання земельних ресурсів із запровадженням екологізації не можливе без дієвих заходів, які спрямовані на формування умов щодо зрівноваженого розвитку, яке повинно бути спрямоване на підтримання соціального розвитку суспільства за мінімізації рівня негативного впливу на природне середовище, деградації, забруднення території.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Будзяк О.М. Наукові основи регіонального сільськогосподарського землекористування (на прикладі Львівської області): автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.08.01 / О.С. Будзяк; НАН України. Рада по вивченню продукт. сил України. – К., 2002. – 19 с.
2. Вишневська О.М. Природно-ресурсна основа розвитку аграрного сектору: теоретичні і практичні аспекти: [монографія] / О.М. Вишневська, Н.В. Бобровська. – Миколаїв: ФОП Швець В.Д., 2015. – 180 с.
3. Гордієнко В.П. Еколого-економічна ефективність використання земель сільськогосподарського призначення: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.06 / В.П. Гордієнко; Сум. держ. ун-т. – Суми, 2010. – 20 с.
4. Добровольська Н.В. До питання визначення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів у землеробстві / Н.В. Добровольська // «Періон-2013: стратегія оптимального розвитку»: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Харків, 7-8 листопада 2013 р. / Гол. ред. колегії В.С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 407-409.
5. Дорогунцов С.І. Екологія: підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
6. Збарський В.К. Економіка сільського господарства: навч. посібник / Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.
7. Коренюк П.І. Еколого-економічна ефективність використання земельних ресурсів зони лісостепу України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.08.01 / П.І. Коренюк. – К., 1998. – 15 с.
8. Мишенин Е.В. Организационно-экономический механизм экологизации аграрной сферы / Е.В. Мишенин, И.Н. Ришняк, П.В. Тархов // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – Суми, 2002. – Вип. 1/2. – С. 77-81.
9. Ратошнюк Т.М. Еколого-економічні проблеми раціонального сільськогосподарського землекористування / Ратошнюк Т.М., Ратошнюк В.І., Мартинюк М.А. // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. Науковий журнал. – Київ. – 2010. – С. 112-116.
10. Третьяк А.М. Управління земельними ресурсами: [навчальний посібник] / А.М. Третьяк. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 360 с.
11. Чогут Г.И. Определение эколого-экономической эффективности использования сельскохозяйственных земель / Г.И. Чогут // Вестник ВГУ. – Серия: экономика и управление. – 2005. – № 2. – С. 74-78.